

Супе могу бити приписане и другим куварима/куварицама. Она слатка која се једе „кашичицом за кафу / Или виљушком за колаче” асоцира на Т. С. Елиота и „Љубавну песму Алберта Ц. Пруфрока”, који је „На кашичице живот измерио”,⁴ док она „Уклета, на кокошијим ногама”, иако приписана пуном месецу („Њу кува на пун месец / Она се једе жива / Неки и преживе”), директно асоцира на Баба Јагу и њену кућицу на кокошјим ногама.

Духовита, иронична, горка, збирка Андреје Каргачин несумњиво заслужује велико одличје које је добила: комбинација својеврсног стваралачког перформанса, који сабира истраживање историјских докумената (цео тетраптих „Нема пса и нема креденца”, којим се збирка окончава, сачињава „found поезија састављена од дневника Еве Браун и интервјуа Лени Рифенштал, без додатака”, дијалог са претходницима и претходницама, асоцијације на дела ликовне уметности („Urainum and Atomica Melancholica Idyll” Салвадора Далија или „Европа после кише II”, Макса Ернста), бајке из детињстава и зачуђени поглед Алисе, која гледа комадање властитог света, или бар слуша бајке о њему. Та слојевита, значењима богата асоцијативност чини ову збирку привлачном за читање и сложеном за тумачење. Онај ко је чита улази са својом визуром у сложен каледоскоп њених увида и, ако воли поезију, уживаће у томе.

Др Љиљана ПЕШИКАН-ЉУШТАНОВИЋ
Проф. емерита
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
joljilja@gmail.com

О ЈУНАЦИМА И ЗВЕРИМА

Срђан Тешин, *Црна Анђелија и групе зверске њриче*, Архипелаг, Београд 2023

Збирка кратких прича Срђана Тешина *Црна Анђелија* његова је тринаеста књига прозе. Стилски и тематски ослања се помало на његов претходни роман, *Мокринске хронике*, који се нашао у најужем избору за НИН-ову награду. Место догађања већине прича јесте Мокрин, са понеким излетом у Београд, што може да се тумачи и као коментар већ поменутог романа, за оне који су га читали и прате његов стваралачки опус. За оне који нису упућени детаљније у књижевни рад једног од наших најзначајнијих савремених аутора, *Црна Анђелија* представља засебан

⁴ Препев Ивана В. Лалића.

прозни универзум, са свим особеностима које Тешиново стваралаштво поседује.

Збирка је подељена на четири дела неједнаке дужине. У првој целини, састављеној од четири приче доминира тема младости (она ће се поновити и у каснијим деловима, али допуњена другим важним наративним елементима ове књиге, као што су прошлост, сукоб и неприлагођеност на релацији провинција–метропола, југословенски дискурс, метапоетске контемплације, љубавни доживљаји...). Други део садржи седам прича, које су можда најкраће у целој збирци (са изузетком „Велике дропље“). Трећи део је нешто дужи и доноси осам прича, док је четврти најдужи, са њих деветнаест. Као што се из приложеног може приметити, збирка градацијски расте са сваком делом, проширујући тематски спектар и наративне токове. Један од Тешинових омиљених поступака уметничког обликовања приче јесте онеобичавање – посматрање приказаног литерарног света из угла детета. Овај метод усмерава читаоца ка интертекстуалној вези са руским реалистима (поједине приче налице чак на поезију Мајаковског у прози). Детињство јесте један од главних мотива ове збирке и ту се ствара додатни простор асоцијативног повезивања, превасходно са Толстојевим стваралаштвом, који се појачава псеудо-аутобиографским тоном. Аутофикција је метод који Тешину није стран, напротив, из тог угла написан је његов знаменити роман *Моје*. Многе приче ове збирке бришу или проблематизују границе између писца и приповедача, стварних догађаја и уметничке слободе обликовања, остављајући читаоцу да одлучи да ли у јунацима жели да сагледа самог аутора или ликове фиктивног света.

Ово су приче о животињама – али и о људима. Пре свега о животним судбинама обичних припадника различитих социјалних слојева у сценографији још увек заједничке државе. „Земљо моја” је илустративни пример безбрижне драме живота као таквог. Породични кружок ове приче асоцира на Данила Киша и његову породичну трилогију, с том разликом што је овде тон веселији, лагоднији, испуњен радошћу и наивношћу заштићеног детињства, захваљујући приповедању из угла дечака. Можда је наратор ове приче најлепши показатељ онеобичавања у целокупној збирци. У њему су спојене дечја радозналост, (не)разумевање света одраслих, хватање делова њихових разговора, смисао за детаље и потреба за игром (она Шилерова, из које настаје васколика уметност). Кроз очи дечака приказано је све богатство разноврсности историјског тренутка и личне фиктивне повести, испреплетано са судбинама и исечцима догађајности осталих учесника ове прозне сценографије. Показатељ другачијег сензибилитета него што је Кишов, када је оваква тематика у питању, јесте и чињеница да се фамилијарна вечера завршава песмом. То је радосна слика родбине на окупу, испуњена виталношћу и снагом оптимизма што пробија све ограде које теже да га задрже и обуздају.

Ова прича има све елементе породичне саге и могла је да се рашири у мини-роман. Поседује неколико грана и наративних токова који су могли да буду разрађени у веће целине, али ни у мањем формату не губи ништа од своје јачине.

Животиње ове збирке представљају тотем, симбол спајања људског и анималног. Најбољи пример таквог књижевног поступка јесте насловна прича „Црна Анђелија”. Ту се мачка добијена на поклон стапа са јунакињом која је дарива. Целокупна атмосфера подсећа на филм *Људи мачке*, који се и експлицитно спомиње унутар текста и представља херменеутички кључ за разумевање. Преображај који се одиграва на биоскопском платну истовремено се пресликава у главном јунаку. Он ступа у свет, приморан да се носи са изазовима који такав подухват доноси, неизоставно се мењајући и одрастајући. Прво велико разочарање прокрчује пут ка зрелости. Метаморфоза је започета упознавањем оне која ће га у то одрастање увести, алегориски му поклањајући црно маче као назнаку промена које наилазе. Симбол се проширује и на Бехемота, градећи интертекстуалне везе са Булгаковљевим романом *Мајсџор и Маргарита*, дајући целокупној атмосфери елемент злослутног, мрачног, нечастивог, а опет, у Тешиновом духу, изразито симпатичног и духовитог. Да би се у платонистичком кључу спознало Добро и дошло ка њему, мора се прво суочити са оним фројдовским *Unheimlich*, које гради унутрашњи идентитет појединца. Мора се од мачке постати човек и остати у одабраном обличју.

Црна Анђелија обилује стилским разноврсностима. На први поглед делује да је свака прича написана различитим стилским поступком, што је нарочито упадљиво у онима које сачињавају други део збирке. Оне представљају минијатуре, којима су обухваћене анегдоте, збијена и/или скривена значења, квазиисторијски факти, временски следови и неизоставна музика. Последња је топос који као обруч заокружује збирку. Може се замислити мелодијска шпица која прати доживљаје јунака, коментаришући њихове судбине и трагичке/комичне погрешке. Музика је велика тема која, поред младости, гради унутрашњи фиктивни свет и представља елемент карактеризације протагониста. Они се крећу у пејзажима испуњеним звуковима, без обзира да ли се ради о урбаном или руралном окружењу. Тешин је писац атмосфере, а музика као тема додатно осветљава овај моменат његове прозе.

Још једна од великих тема ове збирке јесте сам стваралачки чин у књижевности. За разлику од других аутора, Тешин не излаже ову проблематику тако експлицитно, већ је маскира испод наноса споредних грана, које разматрање метапоетског момента повезује у компактну целину. Прича „Комарци” грађена је управо на овакав начин. То је прича о писању и (не)сврсисходности писања као таквог. Стваралаштво, то знамо од антике до многобројних примера модерне прозе као што су

Вирцинија Вулф и Томас Ман, није позив већ проклетство. Оно се не бира, већ само окува одабраног појединца у окове књижевне продуктивности. Кроз главног јунака и лик библиотекара Арсенија сукобљавају се различити методи писања – приче и романа, краћих и дужих форми, онога што се завршава и онога што се никада неће завршити. На исти начин, ова прича показује и да је живот нераздвојан од уметности, нарочито од књижевности. Они се преливају једно у друго, вршећи немали утицај на догађаје на хартији и изван ње. Када нестане воља за животом, нестаје и импулс за писањем. Тада се више не мисли ништа, остаје само маина.

Као и код Алис Манро, у фокусу се налазе људске судбине и свакодневица која се, наизглед, ни по чему не издваја да би властитом посебношћу заслужила да буде предмет књижевне обраде. Наравно, живот по себи је непресушан извор уметности и највећи драматург који своје трагедије и комедије свакодневно поставља на позорницу пред очима свих. Ако наиђе на писца који је кадар да препозна посебност у обичном. *Црна Анђелија* је баш таква, необична у својој обичности и неодољива за сваког читаоца који је узме у руке.

Мсп Тихана Д. ТИЦА
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за општу књижевност и теорију књижевности
tihana.tica89@gmail.com

О ДРАМИ И ПРИЧАЊУ

Милена Кулић, *Позоришне приче: од средњег века до дубровачке драме*, Банатски културни центар, Ново Милошево 2023

*Можда је у њим причањима, усменим и писменим,
и садржана права историја човечанства,
и можда би се из њих бар могао наслућивати,
ако не сазнајши смисао ње историје.*

Иво Андрић

У свеприсутној издавачкој експанзији поетских и прозних творевина, као и њима посвећених научних студија, може се учинити да је, међу корицама, понестало места за тумачење израза драмске уметности. Све запаженија дефицитарност промисли насталих од позоришног духа могла би навести на сасвим погрешан закључак – да катарза више није адекватна „драж“ за побуђивање емоција савременог човека. Нарочито